

KONU HADİSLERİ BAĞLAMINDA MESCİD-İ NEBEVÎ VE ORADA YAPILAN İBADETLERİN FAZİLETİ

Aşır ÖRENÇ*

ÖZET

İbadet maksadıyla ziyaret edilebilecek üç mescidden biri olan Mescid-i Nebî, İslamın on kusur yıllık Medine döneminin yönetim merkezi, istişare mekânı ve en önemli de ibadet merkezi gibi birçok fonksiyonu yerine getirmiştir. Ayrıca Hz. Peygamber'in kabrinin de bu mescidin içerisinde bulunması, Müslümanlar açısından daha bir önem arz etmektedir. Hz. Peygamber'in bu mescidde yapılan ibadetlerin Mescid-i Haram (Kâbe) hariç diğer bütün mekânlardan daha faziletli olduğunu bildirmesi, kabrini ziyarete gelenlere çeşitli müjdeleri haber vermesi sebebiyle Müslümanlar, kabri şerifi ziyareti tarih boyunca önemsemiş, en önemli ibadetlerden kabul etmiş ve Mescid-i Nebevî'yi de ziyaret ederek orada ibadet etmeye gayret göstermişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Mescid-i Nebî, İbadet, Fazilet, Ziyaret.

ABSTRACT

The Masjid al-Nabawî and the Virtue of the Worships Performed there within the Context of the Related Hadiths

Masjid al-Nabawi, one of the three mosques that can be visited for the purpose of worship, have been settled for many functions such as government center of about ten years of Medina period, consultation place and most importantly a worship center. Furthermore, its being the grave of the Prophet increases the importance of this place for Muslims. Since The Prophet notifies that the pray in this place is more virtuous than the ones in other places except Masjid al-Haram (Kaaba) and gives glad tidings for those who visit his Holy Grave. Muslims have cared about visiting his Holy Grave throughout the history, considered it as one of the most important worships and tried to pray while visiting this place.

Keywords: Hadith, Mescid-i Nebevî, Pray, Virtue, Visitation.

GİRİŞ

İslam'daki iki kutsal şehirden birisi olan Medine'ye apayrı bir fazîlet kazandıran Kabr-i Şerif'in de içinde bulunduğu, inşaatında bizzat Hz. Peygamber'in çalıştığı, İslam'ın üç kutsal mescidinden biri olan Mescid-i Nebevî, hem şehir açısından hem de Müslümanlar tarafından ayrı bir kıymeti haizdir. Mescid-i Nebevî'nin fazîleti hakkında birçok rivayet gelmekle birlikte konumuz açısından önemli olan rivayetler ışığında mescidin kutsiyet ve fazîleti ortaya konmaya çalışılacaktır.

Rivayetler Bağlamında Mescid-i Nebevî'de Kılınan Namazların Fazîleti

Hz. Peygamber, mescidinde kılınan namazların Kâbe hariç diğer mescidlerde kılınan namazlardan çok daha fazîletli olduğunu *“Benim (Medine'deki) bu mescidimde kılınan bir namaz, (Mekke'deki) Mescid-i Haram müstesna başka mescidlerde kılınan bin namazdan (sevab bakımından) daha hayırlıdır”*¹ sözüyle ifade ederek Mescid-i Nebevî'nin önemini ve fazîletini açıkça ortaya koymaktadır.

Hz. Enes'ten gelen konu hakkındaki bir rivayette *“Kim benim mescidimde hiç kaçırmadan kırk vakit namaz kılsa ona ateşten beraat ve azabdan kurtuluş yazılır. Nifaktan da uzak olur”* buyrulmuştur.² Hadisin Taberânî'de geçen rivayetinde *“Nifaktan da uzak olur”* kısmı geçmemektedir. Bu hadis, Nubeyt b. Ömer (veya Amr) isimli râvisi sebebiyle tenkide maruz kalmıştır. Ancak, İbn Hibbân, bu râviyi sika/güvenilir râviler arasında saymıştır.³ İbn Hacer de, İbn Hibbân'ın bu râviyi sika râviler arasında zikredişini dile getirmektedir.⁴ Heysemî, Ahmed b. Hanbel'in

* Yrd. Doç. Dr. SDÜ İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

¹ Mâlik b. Enes, Ebû Abdullah el-Asbahi el-Himyeri, 179/795 , *el-Muvatta, Muvatta*, Kible 5, hadis no: 9, I, 196, Çağrı Yayınları, 1410/1989, İstanbul; Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. Fazl, *Sünen-i Dârimî*, Salât, 131, hadis no: 1390, tahkik ve ta'lik: Mustafa Dîb el-Bağâ, Dâru'l-Kalem, 1412/1991, Dimeşk; Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccac el-Kuşeyrî en-Nisâbü'ri, *Sahihu Müslim* 261/875 , Hac 94, hadis no: 505, 506, 507 1394 , tahkik: Muhammed Fuad Abdülbaki, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1413/1992, Beyrut; İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvîni, 273/887 , *Sünenü İbn Mace*, İkametü's-Salât 195, hadis no: 1404, Dâru'l-Ma'rife, 1416/1995, Beyrut; Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemî, 279/892 , *el-Câmiü's-Sahih/Sünenü't-Tirmizî*, Salât, 243, hadis no: 325; Menâkıb 68, hadis no: 3916, tahkik: Ahmed Muhammed Şakir, Muhammed Fuad Abdu'l-Bâki, İbrahim Atve, Dâru İhyâ'it-Türâsî'l-Arabî, t.y, Beyrut. Tirmizî, hadisin hasen sahih olduğunu ve bu bab'da Hz. Ali, Hz. Meymune, Hz. Ebu Said, Hz. Cübeyr b. Mut'im, Hz. Abdullah b. Zübeyr, Hz. İbn Ömer ve Hz. Ebu Zerr'den de rivayet geldiğini belirtmektedir. Bkz: Tirmizî, *Sünen*, II, 148; Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb, 303/915 , *Sünenü'l-Kübrâ*, II, 33, tahkik: Abdülgaffar Süleyman Bündârî, Ebû Abdullah Seyyid b. Kesrevî b. Hasan, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1411/1991, Beyrut; Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali, es-Sünenü'l-Kübrâ, , III, 246, Dâru'l-Fikr, t.y, Beyrut.

² Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyüb el-Lehmî, 360/971 , *Mu'cemü'l-Evsat*, VI, 211, hadis no: 5440, tahkik: Mahmûd b. Ahmed et-Tahhân, Mektebetü'l-Maârif, 1415/1994, Riyad; Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed Şeybânî, 241/855 , *el-Müsned, Müsned*, III, 155, el-Mektebetü'l-İslâmî, 1405/1984, Beyrut.

³ İbn Hibban, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibban b. Ahmed et-Temîmî, Kitâbü's-Sikât, V, 48, I. Baskı, Müessesetü'l-Kütübi's-Sekâfeti, Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmaniyye , 1400/1980, Haydarâbad.

⁴ İbn-i Hacer el-Askalânî, Ebu'l-Fazl Şehabeddin Ahmed, 852/1449 , *Ta'cilü'l-Menfaa bi-Zevâidi Ricalî'l-Eimmeti'l-Erbaa*, II, 304, tahkik: İkrânullah İmdadülhak, I. Baskı, Dâru'l-Beşairi'l-İslâmiyye, 1996/1416, Beyrut.

Müsned'inde, Taberânî'nin de *Mu'cemu'l-Evsat*'ında bu hadisi naklettiğini ve ravilerin sika olduğunu söyleyerek, hadisin bir bölümünü Tirmizî'de de⁵ nakledildiğini belirtir.⁶ Münzirî de, Heysemî'nin verdiği bilgileri ifade ederek râvilerinin sahih râviler olduğunu belirtir.⁷ Kastallânî de isnaddaki ravilerin tamamının Sahih'in ravileri olduğunu belirtmektedir.⁸ Görüleceği üzere hadis hasen derecesinden aşağıya düşmemekte, ulema hadisle amel edilebileceğini, belirtmektedir. Günümüzde de hac menasiki yerine getirilirken çoğu kimse hadiste bildirilen fazilete erişebilmek için Mescid-i Nebevî'de rivayete binâen kırk vakit namazı tamamlamak için cemaatle kılmaya özen göstermektedir.

Ayet-i kerimede bildirilen⁹ Takva mescidinin bu mescid olduğu da rivayetlerde bildirilmektedir. Nitekim rivayette bildirildiğine göre Hadre oğullarından bir kimse ile Amr b. Avf oğullarından biri temelleri takva üzerine atılan mescid konusunda o mescidin Mescid-i Nebevî veya Mescid-i Kuba olduğu hakkında münakaşa edip durumu Hz. Peygamber'e sormaları üzerine O da kendi mescidini kastederek "o mescid burasıdır ve burada çok hayırlar vardır" buyurmuştur. Rivayetten anlaşıldığı üzere takva mescidi Mescid-i Nebevî'dir.¹⁰ Nitekim İbn Kesîr, Mescid-i Nebevî'nin âyette sözü edilen sıfata daha lâyük olduğunu ifade etmektedir.¹¹

Cumhura göre Mekke, Medine'den faziletli olduğu gibi, Kâbe de Mescid-i Nebevî'den daha faziletlidir. İmam Mâlik ile bir takım ulemaya göre bilakis Medine, Mekke'den, Mescid-i Nebevî de Kâbe'den faziletlidir.¹² Kâdi İyâz, Hz. Peygamber'in kabrinin bulunduğu yerin dünyanın en faziletli yeri olduğunu, Mekke ve Medine'nin yeryüzünün en faziletli mahalleri bulunduğu ittifak edildiğini, yalnız Kabri Şerif'in yerinden sonra bu iki beldenin hangisinin faziletli olduğunda ihtilâf edildiğini dile getirmektedir.¹³ Bu yerlerde kılınacak namazdan muradın ne olduğu

⁵ Tirmizî, Salât, 64, hadis no: 241

⁶ Heysemî, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman, 807/1405 , *Mecmâ'ü'z- Zevâid ve Menbâü'l-Fevâid*, IV, 8, Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, 1402/1981, y.y.

⁷ Münzirî, Ebû Muhammed Zekiyyüddin Abdülazim b. Abdülkavî, 656/1258 , *et-Terğib ve't-Terhib*, II, 215, ta'lik: Mustafa Muhammed Ammâra, Dâru'l-Fikr, t.y, Beyrut.

⁸ Kastallânî, Ebu'l-Abbas Şehabeddin Ahmed b. Muhammed, *İrşâdü's-Sârî li-Şerhi Sahih'il-Buhârî*, II, 329, Matbaatü'l-Meymeniyye, 1891, Bulak.

⁹ Tevbe 9/108.

¹⁰ Tirmizî, Salât 241, hadis no: 323. Hadisin benzer varyantları için bkz: Müslim, Hac 96, hadis no: 514 1398 ; Tirmizî, Tefsir, 10, hadis no: 3099; Nesâî, *Sünen*, II, 36; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 8, 91; Hâkim en-Nisâbü'rî, Ebû Abdullah İbnü'l-Beyyî Muhammed, *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, II, 334, Da'ru'l-Ma'rife, 1411/1990, Beyrut.

¹¹ İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İmâdüddîn İsmail b. Ömer, 774/1373 , *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, III, 218, Mektebetü'l-Maârif, 1979, Beyrut.

¹² Nevevî, Ebû Zekeriyyâ Muhyiddin Yahyâ b. Şeref b. Nûri, 676/1277 , *el-Minhâc fi Şerhi Sahihi Müslim b. Haccac Şerhu Sahihi Müslim* , IX, 163-166, Dâru'l-Fikr, t.y, Beyrut. Mekke ve Medine'nin hangisinin daha faziletli olduğuna dair geniş çaplı bilgi için bkz: Bennûrî, Muhammed Yusuf, *Meârifü's-Sünen Şerhu Süneni't-Tirmizî*, III, 323-329, el-Mektebetü'l-Bennûriyye, t.y, Pakistan.

¹³ Kâdi İyâz, Ebu'l-Fazl İyaz b. Musa b. İyaz el-Yahsûbî, 544/1149 , *Şerhu Sahihi Müslim li-Kâdi İyaz/İkmalü'l-Mu'lim bi-Fevâidi Müslim*, IV, 511, I. Baskı, tahkik, Yahyâ İsmail, Dâru'l-Vefa, 1419/1998, y.y.; Tahâvî, Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed b. Selamet el-Ezdi, 321/933 , *Şerhu*

konusu da tartışılmıştır. Hanefîlerden Aynî, Keşmirî ve Tahâvî'ye göre hadislerde ifade edilen namazdan murâd farz namazlardır. Şâfiî ve Mâlikîlerden bazılarında göre ise farz veya nafîle bütün namazlardır.¹⁴

Çoğu fukahaya göre Kâbe'de kılınan namaz Mescid-i Nebevî'de kılınan namazdan daha fazîletlidir. Bu konuda gelen hadislerin zahiri de bunu göstermektedir. Hattâ Hz. Ömer'in minber üzerinde "*Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz, başka mescidlerde kılınan namazdan yüzbin derece daha fazîletlidir*"¹⁵ dediği ve orada bulunanlardan buna kimsenin itiraz etmediği rivayet olunmaktadır.¹⁶

Nevevî, Hz. Peygamber'in Mescidinde namaz kılmaya düşkün olan kimsenin o zamandaki mescid kısmında (Hz. Peygamber'den sonra ilâve edilen kısımda değil) namaz kılması gerektiğini de ayrıca ifade eder. Nevevî'ye göre Hulefâ-i Râşidîn zamanında yapılan ilâvelerde kılınan namaz için bu derece sevab yoktur. Çünkü fazîletin bin kat artışı Hz. Peygamber'in mescidi hakkında vârid olmuştur. Hz. Peygamber, bu mânâyı "*...bu mescidimde...*" buyruğuyla ayrıca te'yid etmiştir. Fakat Mescid-i Haram'ın bu şekilde olmadığını, ona sonradan yapılan ilâvelerde kılınan namazın hükmünün içinde kılınan namaz gibi olduğunu da Nevevî söylemektedir.¹⁷ Bu konuda İbn Hacer, Nevevî'nin yukarıda naklettiğimiz Hz. Peygamber zamanındaki mescit kısmında namaz kılmanın daha fazîletli olduğu yönündeki görüşünü zikrederek bu görüşe katılıp katılmadığı hususunda sükût etmiştir. Aliyyü'l-Kârî, Subkî ve başkaları, Nevevî'nin bu görüşüne katılmışlardır. İbn Teymiye ise bu görüşe karşı çıkararak bâzı eserleri defîl göstermiştir. İmâm Mâlik'e bu husus sorulmuş ve fazîletin Hz. Peygamber zamanındaki mescid semtine münhasır olma-

→ →

Meânî'l-Âsâr, III, 128, tahkik: Muhammed Seyyid Cadülhak, Muhammed Zühri en-Neccâr, Âlemü'l-Kütüb, 1414/1993, Beyrut.

¹⁴ Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim*, IX, 163-166; Aynî, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd b. Ahmed b. Musa el-Hanefî, 855/1451, *Umdetü'l-Kârî Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, III, 85, Dâru't-Tabâati'l-Âmire, t.y, y.y; Keşmirî, Muhammed Enver Şah b. Muazzam Şah, Feyzü'l-Bârî alâ Sahîhi'l-Buhârî, II, 434, Dâru'l-Ma'rife, t.y, Beyrut; İbn-i Hacer el-Askalânî, Ebu'l-Fazl Şehabeddin Ahmed, 852/1449, *Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, III, 55, Dâru'l-Mârife, t.y, Beyrut.

¹⁵ Humeydî, Ebû Bekr Abdullah b. Zübeyr b. İsa, 219/834, *el-Müsned*, hadis no: 941, tahkik, Ta'lik: Habiburrahman A'zamî, I. Baskı, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1409/1988, Beyrut; Tahâvî, Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed b. Selamet el-Ezdi, 321/933, *Şerhu Müşkîlil-Âsâr*, II, 61, tahkik: Şuayb el-Arnaut, Müessesetü'r-Risâle, 1415/1994, Beyrut; İbn Hacer el-Askalânî, Ebu'l-Fazl Şehabeddin Ahmed, 852/1449, *el-Metâlibü'l-Âliye bi-Zevâidil-Mesânidi's-Semâniye*, VII, 169, hadis no: 1329, I. Baskı, Dâru'l-Âsime, tah: Sa'd b. Nâsir eş-Şesrî, 1419/1998, Riyad; Fâkihî, Ebû Abdullah Muhammed b. İshak b. el-Abbas, 272/885, *Ahbâru Mekke fî Kadimi'd-Dehr ve Hadisih*, II, 96, hadis no: 1199, tah: Abdülmelik b. Abdullah b. Dehîş, II. Baskı, Dâru'l-Hidr, 1414/1994, Beyrut.

¹⁶ Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, III, 686.

¹⁷ Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim*, IX, 163-166. Hz. Peygamber'in kendi sağlığında genişletmede bulunduğunu bilmekteyiz. Sade ve son derece fonksiyonel olan Mescid-i Nebevî, müslümanların sayısının artmasıyla ihtiyaca cevap veremeyince h. 7. yılda 628 Hayber dönüşü yeni ilâvelerle genişletildi. Hz. Osman, Hz. Peygamber'in teşvikiyle Mescid-i Nebevî'ye bitişik bazı yerleri buraya dâhil etmek amacıyla satın almıştır. Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 70; Dârekutnî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed, 385/995, *Sünenü'd-Dârekutnî*, IV, 195, tahkik: Seyyid Abdullah, Hâşim el-Yemânî el-Medenî, Dâru'l-Mehâsin, 1386/1966, y.y; Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali, 458/1066, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, VI, 167, Dâru'l-Fikr, t.y, Beyrut; Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleyman b. Ahmed b. Eyyüb el-Lehmî, 360/971, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, I, 196. Hadis no: 521, tahkik ve tahrîf: Hamdi Abdü'l-Mecid es-Selefi, Dâru İhyâü't-Türâsi'l-Arabî, t.y, Beyrut.

dığını savunarak Mescid-i Nebevî'ye yapılan ilâvenin bu fazileti barındırmaması durumunda Râşid halifelerin birçok sahâbî'nin huzurunda ilâve (yapılan ilâveye kimse karşı çıkmamış) yapmayı caiz görmemesi gerektiğini zikretmiştir. Diğer taraftan rivayete göre Hz. Ömer, Mescid-i Nebevî'ye ilâve işi bitince şöyle söylemiştir: “Eğer mescid Cebâne'ye kadar uzasaydı, başka bir rivayete göre de Zülhüleyfe'ye kadar uzasaydı hepsi Resûlullah'ın mescidi olurdu”¹⁸ buyurmaktadır.¹⁹

Konu hakkında Hz. Ebû Hureyre'den rivayet edilen bir hadiste de Hz. Peygamber'in “Eğer bu mescid San'a'ya kadar genişletilseydi mescidim olacaktı”²⁰ mealindeki hadis bu gerçeği ortaya koymaktadır. Bir başka rivayette de “Bu mescide ne ilâve yapılırsa, hepsi benim mescidim olurdu” buyrulmaktadır.²¹ Mübârekfûrî, Hz. Ebû Hureyre'nin hadisinin sahih olması durumunda ihtilafın ortadan kalkacağını, hadisin delil olup olamayacağını bilemeyeceğini ve hadisin senedine ulaşamadığını söylemektedir.²² Suyûtî, bu hadisi zikrederek Zübeyr b. Bekkar'ın, *Ahbâru Mekke* adlı kitabında tahric ettiğini söyleyerek hadisin sıhhati hakkında sukut etmektedir.²³ Münâvî'de hadisin sıhhati üzerinde konuşmazken, Azîzî, Suyûtî'nin hadisi hasen gördüğünü söylemektedir.²⁴ Görüleceği üzere Mescid-i Nebevî'ye ilâve yapılabileceği ve bu ilâvelerin mescidden sayılabileceğini bildiren hadisler zayıftır.²⁵ Fakat günümüzde İmam Malik'in konu hakkındaki görüşü ağırlık kazanmakta ve Mescid-i Nebevî'nin ilâvelerle birlikte tamamı mescidden sayılmaktadır. Bize göre de günümüzde Müslümanların sayısının artması sebebiyle Hz. Peygamber zamanındaki mescid kısmında ibadetin çok büyük meşakkat ve izdihama sebebiyet vereceği de göz önüne alınırsa İmam Mâlik'in bu konudaki görüşü daha isabetlidir.

¹⁸ Semhûdî, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Abdullah b. Ahmed, *Vefâ'ü'l-Vefâ bi Ahbâri Dâri'l-Mustafa*, II, 242, nşr. M. Muhyiddin Abdülhamîd, 1374/1955, Beyrut.

¹⁹ Mübârekfûrî, Ebu'l-Ulâ Muhammed Abdurrahman b. Abdürrahim, 1353/1935, *Tuhfetü'l-Ahvezî bi-Şerhi Câmiî't-Tirmizî*, II, 281, tashih: Abdu'l-Vahab Abdu'l-Lâtîf, Müessesetü Kurtuba, 1406/1985, Kahire: Aliyyü'l-Kârî, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed, 1014/1606, *Mirkâtü'l-Mefâtiḥ Şerhu Mişkati'l-Mesâbih*, II, 392-396, Dârü'l-Fikr, 1412/1992, Beyrut.

²⁰ Deylemi, Ebû Şüca Şeyreveh b. Şehrâdâr, *el-Firdevs bi-Me'sûri'l-Hitâb*, III, 378 hadis no: 5152, tahkik: Saîd b. Besyûnî Zağlul, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1406/1985, Beyrut; Semhûdî, *Vefâ'u'l-Vefa*, II, 242; Hindî, Alaüddin Ali b. Abdülmelik b. Kadı Han Müttaki, *Kenzü'l-Ummâl fi Süneni'l-Akval ve'l-Efâl*, XII, 337, hadis no: 34832, tashih: Saffet es-Saka, Müessesetü'l-Risâle, 1399/1979, Beyrut.

²¹ İbn Hacer el-Heytemî, Ebu'l-Abbas Şehabeddin Ahmed, *Kitabü'l-Cevherü'l-Munazzam fi Ziyâretü'l-Kabri's-Şerîfi'n-Nebevî'l-Mükerrem*, s. 121-122 tahkik: Muhammed Zeynühhüm ve Muhammed Azib, I. Baskı, Mektebetü Medbûlî, 2000, Kâhire.

²² Mübârekfûrî, Ebu'l-Ulâ Muhammed Abdurrahman b. Abdürrahim, *Tuhfetü'l-Ahvezî bi-Şerhi Câmiî't-Tirmizî*, II, 282, tashih: Abdu'l-Vahab Abdu'l-Lâtîf, Müessesetü Kurtuba, 1406/1985, Kahire.

²³ Suyûtî, Ebu'l-Fazl Celaeddin Abdurrahman b. Ebî Bekr, 911/1505, *Câmiu's-Sağîr*, hadis no: 7431, Feyzü'l-Kadir İçerisinde, Dârü'l-Ma'rife, 1391/1971, Beyrut.

²⁴ Münâvî, Zeynüddin Muhammed Abdürrauf b. Tacilarifin b. Ali, 1031/1622, *Feyzü'l-Kadir Şerhi'l-Câmiî's-Sağîr*, V, 314, Dârü'l-Ma'rife, 1391/1971, Beyrut; Azîzî, Ali b. Ahmed el-Bulâkî, 1070/1659, *es-Siracü'l-Münîr bi-Şerhi'l-Câmiî's-Sağîr*, III, 194, Matbaatü'l-Hayriyye, 1304/1886, Mısır.

²⁵ Aclûnî'nin rivayet hakkındaki geniş açıklaması için bkz: Aclûnî, Ebu'l-Fida İsmail b. Muhammed, 1162/1749, *Keşfü'l-Hafa ve Müzilü'l-İlbas Amma İstehera mine'l-Ehâdîs alâ Eysineti'n-Nas*, II, 27, hadis no: 1605, tahkik: Ahmed Kalaş, Haleb: Mektebetü't-Türasi'l-İslâmî, ty, Haleb.

Mescid-i Nebevî'de Kılınan Namazların Fazîleti Hakkındaki Rivayetlerin Tahriri

Âlimlerin çoğunluğuna göre mekanlara üstünlük ve kutsallık kazandıran için de yapılan ibadetin başka mekanlarda yapılan ibadete tercih edilmesi sebebiyledir.²⁶ Buhârî şârihi Aynî, Hz. Ebu Hureyre'den rivayet edilen “Benim (Medine'deki) bu mescidimde kılınan bir namaz, (Mekke'deki) Mescid-i Haram müstesna başka mescidlerde kılınan bin namazdan (sevab bakımından) daha hayırlıdır”²⁷ hadisinin birçok sahabiden değişik lafızlarla geldiğini söyledikten sonra, rivayetin diğer ravi ve tariklerini şöyle sıralamaktadır:

1. Hz. Alî ve Hz. Ebu Hureyre'den gelen rivayeti Bezzâr *Müsned*'inde “Benim mescidimde kılınan namaz, Mescid-i Haram hariç diğer mescidlerdeki bin namazdan daha fazîletlidir” şeklinde tahrir etmiştir. Aynî, hadisin senedinde bulunan Seleme b. Verdan'ın zayıf olduğunu ve Hz. Ali'den işitmediğini nakletmektedir.²⁸

2. Hz. Meymûne'den gelen rivayeti Müslim *Sahih*'inde, Nesâî *Sünen*'inde²⁹ “Mescidimde kılınan namaz Kâbe mescidi haricinde diğer mescidlerdeki bin namazdan daha fazîletlidir” lafızla tahrir etmiştir.

3. Hz. Ebû Saîd'den gelen rivayeti Ebû Ya'lâ, *Müsned*'inde³⁰ tahrir etmiştir. Ebu Ya'lâ'nın tahrir ettiği hadiste fazîlet miktarı yüz namaz olarak ifade edilmektedir. Hadisin manası şu şekildedir: “Bir kere Rasûlullah, birisi ile vedâlaştı, sonra da ona: “Nereye gidiyorsun?” diye sordu. O kişi de: “Beytül-Makdis'e gitmek istiyorum” dedi. Bunun üzerine Rasûlullah: “Benim şu mescidimde kılınan bir namaz, Harem Mescidi müstesna olmak üzere, başka mescidlerde kılınan yüz namazdan efdaldir” buyurdu. Hadisin isnadı sahîhdir.

4. Hz. Cübeyr b. Mut'im'den gelen rivayeti Ahmed b. Hanbel, Bezzar ve Ebu Ya'lâ, *Müsned*'lerinde, Taberânî de *Mu'cemü'l-Kebîr*'de,³¹ tahrir etmiştir. Aynî, se-

²⁶ İbn Hacer, *Fethu'l-Bâri*, III, 54-56.

²⁷ Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, 256/870 , *Sahihu'l-Buhârî*, Fadlu's-Salat 1, hadis no: 1190, Beytül-Efkârî'd-Düveliyyeti, 1419/1998, Suudi Arabistan; Müslim, Ebu'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccac el-Kuşeyrî en-Nisâbü'rî, *Sahihü Müslim*, Hac, 94, hadis no: 505, 506, 507 1394 ; tahkik: Muhammed Fuad Abdülbaki, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1413/1992, Beyrut; Tirmizî, *Salat*, 243, hadis no: 325, Menâkıb 68, hadis no: 3916; Nesâî, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb, 303/915 , *Sünenü'l-Kübrâ*, II, 33, tahkik: Abdülgaffar Süleyman Bündârî, Ebû Abdullah Seyyid b. Kesrevî b. Hasan, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1411/1991, Beyrut; Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. Fazl, 255/868 , *Sünen-i Dârimî*, *Salat*, 131, hadis no: 1390, tahkik ve ta'lik: Mustafa Dîb el-Bağâ, Dâru'l-Kalem, 1412/1991, Dimeşk; Mâlik b. Enes, Ebû Abdullah el-Asbahî el-Himyerî, 179/795 , *el-Muvatta*, Kible 5, hadis no: 9, I, 196, Çağrı Yayınları, 1410/1989, İstanbul; İbn Mâce, *İkâmetü's-Salât* 195, hadis no: 1404; Tahâvî, Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed b. Selamet el-Ezdi, 321/933 , *Şerhu Müşkîli'l-Âsâr*, III, 126, tahkik: Şuayb el-Arnaut, Müessesetü'r-Risâle, 1415/1994, Beyrut; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, III, 246.

²⁸ Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, III, 684-685.

²⁹ Müslim, Hac 94, hadis no: 510 1396 ; Nesâî, *Sünenü'l-Kübrâ*, I, 256, hadis no: 770.

³⁰ Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. el-Müsenna el-Mevsilî, 307/919 , *Müsnedü Ebî Ya'lâ el-Mevsilî*, II, 293, hadis no: 1165, tahkik: Hüseyin Selim Esed, I. Baskı, Dâru'l-Me'mun li't-Tûras, 1407/1987, Beyrut. Heysemî, Ebu Ya'lâ'nın ricalinin sahih olduğunu söylemektedir. Heysemî, *Mecmâu'z-Zevaid*, IV, 6.

³¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 80; Ebu Ya'lâ, *Müsned*, XIII, 408, hadis no: 7412; Taberânî, Ebu'l-

nedde bulunan Muhabbed b. Talha'nın, diğer ravi Cübeyr'den işitmediğini söylemektedir.³²

5. Hz. Abdullah b. Zübeyr'den gelen rivayeti Ahmed b. Hanbel, *Müsned*'inde, Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*'de, İbn Hibbân *Sahih*'inde³³ tahrir etmiştir. Hadisin lafzı *"Benim bu mescidimde kılınan namaz Mescid-i Haram dışındaki diğer mescidlerdeki namazdan daha efdaldir Mescidi Haram'daki namaz ise buradaki yüz namazdan daha efdaldir"* şeklindedir. Heysemî, Ahmed b. Hanbel ve Bezzar'ın sened ricalinin sahih olduğunu söylemektedir.³⁴ Aliyyu'l-Kâri'de Zehebî'den naklen hadisin isnadının Buhârî ile Müslim'in şartı üzere sahih olduğunu söylemektedir.³⁵ İbn Hacer el-Askalâni, İbn Abdulber'den naklen bu rivayetin merfu mu mevkuf hadis mi olduğu hakkında raviler arasında ihtilaf vuku bulduğunu fakat bu rivayetin sahabenin kendi ichtihadiyla söyleyebileceği bir söz olmadığını ve hadisi Hz. Peygambere isnad eden ravilerin daha kuvvetli olduğunu dolayısıyla hadisin mevkuf olduğunu bildirmektedir.³⁶

6. Hz. İbn Ömer'den gelen rivayeti Müslim *Sahih*'inde, İbn Mâce de *Sünen*'inde³⁷ tahrir etmiştir.

7. Hz. Ebü Zer'den gelen rivayeti Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsât*'ta³⁸ tahrir etmiştir. Taberânî'nin tahrir ettiği bu hadiste ise fazilet miktarı bin yerine dört yüz namaz olarak geçmektedir. Rivayet şu şekildedir: *"Biz, Rasûlullah'ın huzurunda bunların*

→ →

Kâsim Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb el-Lehmî, 360/971 , *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, II, 151, hadis no: 1606; tahkik ve tahrir: Hamdi Abdü'l-Mecid es-Selefi, Dâru İhyâü't-Türâsi'l-Arabî, t.y, Beyrut; İbn Ebî Şeybe, Ebü Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim, 235/849 , *Kitâbü'l-Musannef fî'l-Ehâdis ve'l-Âsar*, V, 162, hadis no: 7594, tahkik: Muhammed Avvâme, I. Baskı, Dâru Kurtuba, 1427/2006, Beyrut; Tahâvî, *Şerhu Müşkili'l-Âsâr*, II, 61, hadis no: 600; Tayâlisî, Ebü Davud Süleyman b. Dâvûd b. Carud Fârisî, 204/819 , *Müsnedü Ebî Davud et-Tayâlisî*, hadis no: 992, tahkik: Muhammed Hasan, Muhammed Hasan İsmail, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, I. Baskı, 1425/2004, Beyrut; Bezzar, Ebü Bekr Ahmed b. Amr b. Abdülhalik el-Basrî, 292/905 , *el-Bahrü'z-Zehhâr Müsnedü'l-Bezzâr* , hadis no: 423, tahkik: Mahfuz er-Rahman Zeynullah, 1409/1988, Beyrut.

³² Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, III, 684-685.

³³ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 5; Buhârî, Ebü Abdullah Muhammed b. İsmail, 256/870 , *et-Târîhu'l-Kebîr*, II, 94, Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1360/1941, Beyrut; İbn Balaban, Ebu'l-Hasan Alaeddin Ali b. Balaban b. Abdullah, 739/1339 , *Sahihu İbn Hibban bi Tertibi İbn Balaban, Sahih*, IV, 499, hadis no: 1620, tahkik, tahrir ve ta'lik, Şuayb Arnaut, II. Baskı, Müessesetü'r-Risâle, 1414/1993, Beyrut; Bezzar, *Müsned*, hadis no: 425; Tahâvî, *Şerhu Meânî'l-Âsâr*, I, 245; Tayâlisî, *Müsned*, hadis no: 1367.

³⁴ Heysemî, *Mecmâu'z-Zevâid*, IV, 4.

³⁵ Aliyyü'l-Kârî, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed, *Mirkâtü'l-Mefâih Şerhu Mişkâtü'l-Mesâbih*, II, 393, Dâru'l-Fikr, 1412/1992, Beyrut.

³⁶ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, III, 55.

³⁷ Müslim, *Hac* 94, hadis no: 509 1395 ; İbn Mâce, *İkametü's-Salat*, 195, hadis no: 1405; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, V, 246; Tayâlisî, *Müsned*, II, 389, hadis no: 1936, Buhârî, *Târîhu'l-Kebîr*, I, 303; Tahâvî, *Şerhu Meânî'l-Asar*, III, 126; Nesâî, *Sünen*, V, 213; Abdürrezzâk, Ebü Bekr Abdürrezzâk b. Hemmam es-San'ânî, 211/827 , *el-Musannef*, V, 121, hadis no: 9136, tahkik: Habîbü'r-Rahman A'zamî, *el-Mektebetü'l-İslâmî*, 1403/1982, Beyrut; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 163, hadis no: 7595.

³⁸ Taberânî, Ebu'l-Kâsim Süleyman b. Ahmed b. Eyyûb el-Lehmî, 360/971 , *Mu'cemü'l-Evsat*, VII, 495, hadis no: 6979, tahkik: Mahmûd b. Ahmed et-Tahhân, *Mektebetü'l-Maârif*, 1415/1994, Riyad; Hâkim, *Müstedrek*, IV, 509; Tahâvî, *Şerhu Müşkili'l-Âsâr*, II, 67, hadis no: 608.

hangisi efdaldır, Rasûlullah'ın Mescidi mi yoksa Beytû'l-Makdis mi? diye müzâkere etmiştik. Rasûlullah, "Benim şu mescidimde kılınan bir namaz, Beytu'l-Makdis Mescidi'nde kılınan dört yüz namazdan efdaldır. Benim mescidim ne güzel namaz kılınacak yerdir!" buyurdu.

8. Hz. Erkam b. Ebu'l-Erkam'dan gelen rivayeti Ahmed b. Hanbel, *Müsned*'inde, Taberânî, *Mu'cemû'l-Kebîr*'de³⁹ tahrîc etmiştir. Hadisin lafzı şöyledir: Bir adam Hz. Peygamber'e geldi. Hz. Peygamber nereye gidiyorsun diye sorunca adam Beyti Makdis tarafına eliyle işaret ederek O tarafa ya Rasûlallah dedi. Hz. Peygamber "Ticaret yapmaya mı gidiyorsun?" diye sorunca adam, hayır namaz kılmak için gidiyorum dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber "Medine'ye işaret ederek buradaki namaz -Şam tarafını işaret ederek- oradaki namazdan bin kat fazîletlidir" buyurdu.⁴⁰

9. Hz. Enes'den gelen rivayeti Bezzâr, *Müsned*'inde, Tabârânî, *Mu'cemû'l-Evsat*'ta⁴¹ tahrîc etmiştir. Hadisin lafzı "Benim bu mescidimdeki namaz Mescid-i Haram haricindeki diğer mescidlerdeki bin namazdan daha efdaldır" şeklindedir. Heysemî, senedde bulunan Ebu Bahr el-Bekravî'nin bir cemaat tarafından zayıf sayılsa da Ahmed b. Hanbel ve Ebû Dâvûd'un, onu sika saydığını söylemektedir.⁴²

10. Hz. Enes'ten gelen sevap derecesi ellibin namaz olarak bildirilen bir başka rivayeti İbn Mâce, *Sünen*'inde⁴³ tahrîc etmiştir. Hz. Enes'ten gelen rivayette şöyle buyrulmaktadır: "Bir adamın kendi evinde kıldığı namaza bir namaz sevabı verilir. Oturduğu beldenin sakinlerinin devam ettikleri camide kıldığı namaza yirmi beş kat sevap verilir. Cuma namazının kılındığı camide kıldığı namaza beş yüz kat sevap verilir. Mescidi Aksa'da kıldığı namaza elli bin kat sevap verilir. Benim mescidimde kıldığı namaza da elli bin kat sevap verilir. Mescidi Haram'da kıldığı namaza ise yüz bin kat sevap verilir." Hadisin bazı tariklerinde Mescid-i Aksa'da kılınan namazın sevap derecesi beşbin olarak geçmektedir.⁴⁴

Bûsirî, hadisin senedinin zayıf olduğunu söyleyerek senedde bulunan Ebu'l-Hattab ed-Dimeşkî'nin halinin bilinmediğini, yine seneddeki Zureyk hakkında da konuşulduğunu söylemektedir. Ebu Zur'a, Zureyk'in rivayetinde bir beisin olmadığını söylemektedir. İbn Hıbban'da onu hem sikalar⁴⁵ hem zayıflar⁴⁶ arasında zik-

³⁹ Taberânî, *Mu'cemû'l-Kebîr*, I, 307, hadis no: 907; Hâkim, *Müstedrek*, III, 504.

⁴⁰ Heysemî, *Mecmâu'z-Zevâid*, IV, 5; Heysemî Taberânî'nin isnadının sahih olduğunu söylemektedir.

⁴¹ Tabârânî, *Mu'cemû'l-Evsat*, IV, 541, hadis no: 3920.

⁴² Heysemî, *Mecmâu'z-Zevâid*, IV, 6.

⁴³ İbn Mâce, *Salat* 198, hadis no: 1413; Tabârânî, *Mu'cemû'l-Evsat*, VII, 112, hadis no: 7008; İbn Adıyy, *Kamil*, VI, 327.

⁴⁴ Suyûtî, *Câmiu's-Sağîr*, hadis no: 5079.

⁴⁵ İbn Hıbban, Ebû Hâtîm Muhammed b. Hıbban b. Ahmed et-Temîmî, *Kitâbü's-Sikat*, IV, 239, I. Baskı, Müessesetü'l-Kütübî's-Sekâfeti, Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmaniyye, 1400/1980, Haydarâbad.

⁴⁶ İbn Hıbban, Ebû Hâtîm Muhammed b. Hıbban b. Ahmed Bûstî, *Kitâbü'l-Mecruhîn mine'l-Muhaddisin ve'd-Duafâi ve'l-Metrukîn*, I, 301, tahkik: Mahmud İbrahim Zâyid, Dâru'l-Bâz, t.y., Mekke.

rederek, tek başına bazı şeyleri rivayet ettiğini ve sikaların hadislerine benzemediğini, dolayısıyla sika zatların hadislerine uygun olmadıkça rivayetiyle delil alınmayacağını söylemektedir.⁴⁷

Suyûtî hadisin diğer şahidlerinden dolayı hadis için sahih hükmünü vermiştir. Fakat Münâvî, Suyûtî'nin bu görüşüne katılmayıp bu hadisi İbnü'l-Cevzî'nin sahih saymadığını, İbn Hacer'in de hadisin senedinin zayıf olduğunu söylediğini ifade etmektedir.⁴⁸

11. Hz. Câbir b. Abdullah'tan gelen rivayeti İbn Mâce, *Sünen*'inde⁴⁹ tahrir etmiştir. Hadisin lafzı "*Benim mescidimdeki namaz Mescid-i Haram hariç diğer mescidlerdeki bin namazdan daha efdaldir. Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz ise onun dışındaki mescidlerde kılınan yüzbin namaza bedeldir*" şeklindedir. Bûsirî, hadisin isnadının sahih ricallerinin ise sika olduğunu söylemektedir.⁵⁰ İbn Hacer Askalâni İbn Mâce'nin senedinin sika olduğunu söyledikten sonra hadisin son cümlesi bazı nüshalarda, *Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz onun dışındaki mescidlerde kılınan yüzbin namaza bedeldir*" cümlesi '*Onun dışındaki mescidlerde kılınan yüz namaza bedeldir*' şeklinde gelmiştir. Bu ifade birinci şekliyle Mescid-i Nebevî hariç onun dışındaki mescidlerde kılınan yüzbin namaza bedeldir anlamına gelmekteyken ikinci şekliyle Mescid-i Nebevî'de kılınan yüz namaza bedeldir anlamına gelmektedir.⁵¹ Günümüzde basılı olan İbn Mâce nüshalarında rivayet "yüzbin" olarak geçmekteyken Tahâvî aynı rivayeti "yüz kat" olarak tahrir etmiştir.⁵² Nitekim Tahânevî de elindeki İbn Mâce nüshalarında sadece birinci rivayetin geçtiğini, ikinci rivayetin ise bulunmadığını söyleyerek bunu nüshaların güvenilir olmamasına ve dikkatli tahkik yapılmamasına bağlamaktadır.⁵³

12. Hz. Sâd b. Ebî Vakkâs'tan gelen rivayeti Ahmed b. Hanbel, Bezzâr ve Ebû Ya'lâ *Müsned*'lerinde⁵⁴ tahrir etmiştir. Hadisin lafzı "*Benim mescidimde namaz, Mescid-i Haram müstesna diğer mescidlerdeki bin namazdan daha hayırlıdır*" şeklindedir. Heysemî, Ahmed b. Hanbel ve Ebû Ya'lâ'nın senedinde bulunan Abdur-

⁴⁷ Bûsirî, Ebu'l-Abbas Şehabeddin Ahmed b. Ebî Bekr b. İsmail, *Misbâhu'Z-Zücâceti, fi Zevâidi İbn Mâce*, II, 835, hadis no: 503, tahkik: Avd b. Ahmed eş-Şehrî, *Câmiatü'l-İslâmiyye*, 1424, Medine.

⁴⁸ Suyûtî, *Câmiu's-Sağîr*, hadis no: 5079; Münâvî, *Fezvu'l-Kadîr*, IV, 289.

⁴⁹ İbn Mâce, *İkametü's-Salat* 195, hadis no: 1406; Tahavi, *Şerhu Müşkili'l-Âsâr*, II, 62, hadis no: 599, Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 343-397.

⁵⁰ Bûsirî, *Misbâhu'z-Zücâce*, II, 829 hadis no: 500.

⁵¹ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, III, 55.

⁵² Tahâvî, Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed b. Selamet el-Ezdi, 321/933, *Şerhu Meâni'l-Âsâr*, III, 127, tahkik: Muhammed Seyyid Cadülhak, Muhammed Zühri en-Neccâr, *Âlemü'l-Kütüb*, 1414/1993, Beyrut.

⁵³ Tahânevî, Zafer Ahmet el-Osman ve Eşref Ali, 1310/1394-1280/1362, *İ'lâü's-Sünen*, V, 147, *İdâretü'l-Kur'ân ve'l-Ulûmi'l-İslâmiyye*, t.y, Pakistan.

⁵⁴ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 184; Ebu Ya'la, *Müsned*, II, 112, hadis no: 174, Tahâvî, *Şerhu Meâni'l-Âsâr*, III, 126.

rahman b. Ebi'z-Zinad'ın zayıf olduğunu söylemektedir.⁵⁵

13. Hz. Ebû'd-Derdâ'dan gelen rivayeti Bezzar, *Müsned*'inde,⁵⁶ tahrir etmiştir. Hadisin lafzı "*Mescid-i Haram yüzbin namaz, benim mescidimdeki namaz bin namaz, Mescidi Aksa'daki namaz ise beşyüz namaz yerindedir*" şeklindedir. Münzirî, Bezzar'ın isnadının hasen olduğunu söylemektedir.⁵⁷

14. Hz. Âişe'den gelen rivayeti İbn Ebî Şeybe, *Musannef*'inde ve Tirmizî, *İlel*'inde rivayet etmiştir.⁵⁸ Hadisin lafzı "*Mescidimdeki namaz diğer yerlerdeki namazdan bin kat daha efdaldir*" şeklindedir.⁵⁹ Bu hadislerin çoğunluğu mânâ itibarıyla Hz. Ebu Hureyre'nin hadisleri gibidir. Görüleceği üzere bazılarında sevâb derecesi farklılık arz etmektedir.

Mescid-i Nebevî'de Kılınan Namazların Fazîleti Hakkında Vârid Olan Rivayetlerin Yorumlanması

Yukarıda zikrettiğimiz konu hakkındaki Hz. Ebu Hureyre'nin hadisi ve benzer tariflerle gelen diğer hadisler, Mescid-i Nebevî'de kılınan namazın fazîletini Mescid-i Harâm'daki namazın fazîletinden hâriç tutmuştur. Mescid-i Harâm'ın istisnâ edilmesi çeşitli mânâlara muhtemeldir. Beyan edilen ihtimalleri Mübarekfûrî, şöyle sıralamaktadır:

a) İstisnanın mânâsı şöyledir: Benim mescidimdeki bir namaz, Mescid-i Haram'da kılınan bin namazdan üstün değil, daha az sayıda üstündür.

b) Mescid-i Haram'da kılınan namaz, benim mescidimde kılınan namazdan daha üstündür.

c) Her iki mescidde kılınan namazın fazîleti eşittir. İhtimalleri sıraladıktan sonra Mübarekfûrî, Mescid-i Nebevî'de kılınan namazların daha fazîletli olduğunu söyleyen kişilerin Mescid-i Haram'da kılınan namazların Mescid-i Nebî'de kılınan namazlardan daha fazîletli olduğuna delalet eden hadisleri dikkate almadıklarını dile getirerek ihtimalleri sıralayanları eleştirmiş ve Mescid-i Haram'ın daha fazîletli olduğunu ifade eden hadisleri sıralamamıştır.⁶⁰

Mâlikîler'den Ebû Bekir Abdullah b. Nâfi'ye göre bu istisnanın mânâsı, Mescid-i Nebevî'de kılınan namaz diğer mescidlerde kılınan namazdan bin kat, Kâbe'de kılınan namazdan ise bin kattan biraz aşağı olmak üzere fazîletlidir demektir. Mâlikî ulemasından bir cemaatın görüşleri de bu şekildedir. Hattâ bazıları bu görüşü İmam Mâlik'den de rivayet etmişlerdir. Diğer âlimlere göre Kâbe'de kılı-

⁵⁵ Heysemî, *Mecmâu'z-Zevaid*, IV, 5.

⁵⁶ Bezzar, *Müsned*, hadis no: 4142; Tahâvî, *Şerhu Müşkili'l-Âsâr*, II, 69, hadis no: 609.

⁵⁷ Münzirî, *Terğîb ve't-Terhîb*, II, 216.

⁵⁸ İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, V, 164, hadis no: 7597.

⁵⁹ Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, III, 684-685.

⁶⁰ Mübarekfûrî, *Tuhfetü'l-Ahvezî*, II, 282-283.

nan namaz Mescid-i Nebevî'de kılınan namazdan daha fazîletlidir. Hadîslerin zahiri de bunu göstermektedir. Hz. Abdullah b. Zübeyr'den Hz. Ömer'in minber üzerinde, "Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz diğer mescitlerde kılman yüz bin namazdan daha fazîletlidir" derken işittiğini aktarmaktadır. Süfyan, Ashabın Mescid-i Haram'da kılınan namazı Hz. Peygamber'in mescidi hariç diğer mescitlerde kılınan yüz bin namazdan daha fazîletli gördüklerini söylemektedir. Mescid-i Haram'ın ona fazîleti yüz namaz kadardır.⁶¹ Bûsîrî, bu hadisin ravilerinin güvenilir olduklarını belirtmiştir.⁶² İbn Hacer, Süleyman b. Atik'in İbnü'z-Zübeyr'den, onun da Hz. Ömer'den rivayetini kaynak göstermeden zikretmiştir. Atâ'nın İbnü'z-Zübeyr'in kendisinden rivayetini ise⁶³ Abdürrezzâk'a nisbet ederek zikretmiştir. Yine İbnü'z-Zübeyr'den merfû olarak nakledilen bir rivayeti de Ahmed b. Hanbel'e nispet etmiş ve İbn Abdilber'den İbnü'z-Zübeyr'den nakledilen rivayetin merfû veya mevkuf olduğu konusunda ihtilaf edildiğini, merfû olarak nakledenlerin daha sağlam ve hafızaları daha güçlü olduğunu söylemektedir. İbn Hacer "Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz yüz bin namazdan daha fazîletlidir" cümlesinin Hz. Ömer'e ait olduğunu söylemiştir.⁶⁴ Aslında Ulemânın bu babdaki tartışmaları Mekke ile Medine'nin fazîletleri hakkındaki ihtilâftan dolayıdır.

Medine'de ve Mescid-i Nebevî'de Namaz Dışında Yapılan Diğer İbadetler ve Faziletleri

Mescid-i Nebevî'de namaz kılma ibadeti dışında başka amellerin de fazîletli olduğuna dair hadisler de rivayet edilmiştir. Fakat bu rivayetlerin çoğu sened itibarıyla zayıftır.⁶⁵

Medine'de Ramazan orucunu tutmak veya orada Cuma namazını kılmanın fazîleti hakkında Hz. İbn Ömer'den gelen rivayette "Benim mescidimde kılınan bir namaz Mescid-i Haram hariç diğer yerlerdeki kılınan bin namaz gibidir. Medine'de ramazan orucunu tutmak diğer yerlerdeki bin ay ramazan orucunu tutmak gibidir. Medine'de Cuma namazı kılmak diğer yerlerde kılınan bin Cuma namazı gibidir" buyrulmaktadır.⁶⁶ Rivayeti tahrir eden Beyhakî, hadisin zayıf olduğunu

⁶¹ Humeydî, *Müsned*, II, 420, hadis no: 941.

⁶² Bûsîrî, Ebu'l-Abbas Şehabeddin Ahmed b. Ebî Bekr b. İsmail 840/1436 , *İthâfû'l-Hiyeret'l-Mehere bi-Zevâ'idil-Mesani'dil-Aşere*, II, 19, hadis no: 950, tahkik: Heyet, Dârü'l-Vatan, I. Baskı, 1999/1420, Riyad.

⁶³ Tahavi, *Şerhu Müşkili'l-Âsâr*, II, 61, hadis no: 597.

⁶⁴ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, III, 44.

⁶⁵ Semhûdî, *Vefâû'l-Vefâ*, I, 170; Said er-Rufâî, Salih b. Hamid, *el-Ehâdîsü'l-Vâride fî Fezâilil-Medîne*, s. 328, Dârü'l-Hudayrî, t.y, y.y.

⁶⁶ Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali , 458/1066 , *Şuabü'l-İman*, VI, 44 hadis no: 3852, I. Baskı, tahkik ve tahrir: Abdülalî Abdülhamîd Hâsir, Mektebetü'r-Reşîd, 1423/2003, Riyad; Suyûtî, *Câmiu's-Sağîr*, hadis no: 5108; Münâvî, Zeynüddin Muhammed Abdür-rauf b. Tacilarifin b. Ali, 1031/1622 , *Fezû'l-Kadîr Şerhi'l-Câmiil's-Sağîr*, IV, 227, Dârü'l-Ma'rife, 1391/1971, Beyrut; İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Cemaleddin Abdurrahman b. Ali, 597/1201 , *Ebvâbu Zikri Medinetü'r-Resul*, s. 54, tahkik: Merzuk Ali İbrahim, 1414/1993, Medine.

söylemektedir. Suyûtî, hadisin hasen olduğunu söylemiş, fakat Münâvî, buna itiraz ederek rivayetin zayıf olduğuna hükmetmiştir.⁶⁷

Mescid-i Nebevî'de ilim öğrenmenin fazîleti hakkında da müstakil rivayetlerde gelmiştir. Konu hakkında Hz. Ebû Hureyre'den gelen bir rivayette şöyle buyrulmaktadır: *"Hayırlı bir şeyi öğrenmek veya öğretmekten başka hiç bir maksadı olmayarak benim mescidime gelen kimse, Allah yolunda savaşan mücâhidin mertebesindedir. Bundan başka bir niyetle (mescidime) gelen kimse de başkasına âit bir eşyaya bakan kimse mesabesindedir."*⁶⁸ Aynı konuda Mescid-i Nebevî'de ilim öğrenmenin sevabının mücahidlerin cihad sevabına denk olduğu hakkında Hz. Sehl b. Sa'd'dan *"Kim hayrı öğrenmek veya öğretmek amacıyla bu mescidime gelen kimse Allah yolunda mücahit mesabesindedir. Kim de bunun dışında insanların bidatlerinden olan başka bir amaçla mescidime gelirse başkasına âit eşyaya hayranlıkla bakan kimse durumundadır"* lafzıyla⁶⁹ ve orada ilim öğrenmenin sevabının hac sevabı kadar olacağı hakkında Hz. Ebû Ümâme el-Bâhilî'den *"Kim bir hayrı öğrenmek veya öğretmekten başka bir şey dilemeksizin mescide giderse, kendisine hacca tamam olan bir hacının ecri nasip olur"* lafzıyla⁷⁰ hadisler rivayet edilmiştir.

Hadiste sözü edilen mescid, Medine'deki Mescid-i Nebevî'dir. Sindî, hadiste ifade edilen tahsisin Mescid-i Nebevî'ye ait olmasını, belirtilen fazîletin sadece buraya mahsus olması veya hadisin buyrulduğu konuşmanın bu mescidde vuku bulması sebebiyledir ki bu takdirde de diğer mescidlerin hükmünün de bu tahsisin içine gireceğini ifade etmektedir. Yine Sindî, hadisin konusunun Mescid-i Nebevî'ye namaz için gelenlerin dışında kalan kimseleri kapsadığını da ifade etmektedir. Çünkü mescidlerin kuruluşunun asıl gayesi namazdır. İlim öğrenimi ve öğretimi ile meşgul olmanın cihada benzetilmesinin sebebi ise ilmî çalışmalarda dinin ihyası, şeytanın mağlubiyeti, nefsin terbiye edilmesi ve şehvânî arzuların kırılması gayretinden dolayıdır. Bu nedenledir ki *"Bununla beraber müminlerin hepsinin topyekûn sefere çıkmaları uygun değildir. Öyleyse her topluluktan büyük kısmı savaşa çıkarken, bir takım da din hususunda sağlam bilgi sahibi olmak, dinî hükümleri öğrenmek için çalışmalı ve savaşa çıkanlar geri döndüklerinde kötülüklerden*

⁶⁷ Beyhakî, *Şuabu'l-İman*, VI, 44, hadis no: 3852; Suyûtî, *Câmiu's-Sağır*, hadis no: 5108; Münâvî *Feyzu'l-Kadir*, IV, 227.

⁶⁸ İbn Mâce, *Mukaddime* 17, hadis no: 227; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 350-418-527; İbn Hibban, *Sahih*, I, 288, hadis no: 87; Hâkim, *Müstedrek*, I, 91; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, XI, 359, hadis no: 6472. Büsirî hadisin isnadının sahih olduğunu söylemektedir.

⁶⁹ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, VI, 215, hadis no: 5911. Heysemî, hadisin senesinde Buhârî ve İbn Hibban'ın sikalarından gördüğü, Nesâî ve bir cemaatin ise zayıf gördüğü Ya'kub b. Humejd'in bulunduğunu söylemektedir. Heysemî, *Mecmâ'u'z-Zevâid*, I, 123.

⁷⁰ Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, VIII, 94, hadis no: 7473; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliya*, VI, 97; Hâkim, *Müstedrek*, I, 91, hadis no: 311. Hâkim'in *Müstedrek*'ine yaptığı zeylinde Zehebî, bu hadisin Buhârî'nin şartları üzerine sahih olduğunu söylemektedir. Münzirî hadisin isnadında beis olmayıp rivayetin hasen olduğunu ifade etmektedir. Münzirî, *Terğîb ve't-Terhîb*, I, 104.

sakinmaları ümidiyle, onları uyarmalıdır”⁷¹ ayetinde de belirtildiği üzere bir cemâatin ilmî çalışmayı sürdürmek için savaştan geri kalmaları İslâmî bir emir mahiyetindedir.⁷²

Bu âyet, dini iyi öğrenme ve öğretilmesi hususunun son derece gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Dünya ve ahiret mutluluğunun kazanılması, Allah’ın hidâyetininin, kurtarıcı prensip ve ölçülerinin kısacası İslâm’ın doğru bilinmesine bağlıdır.⁷³

SONUÇ

Mescid-i Nebevî’de kılınan namaz ve namaz dışında yapılan diğer ibadetlerin faziletine dair rivayetler, konunun önemini ve hassasiyetini ortaya koymaktadır. Kılınan namazların kat kat faziletli olduğunun sahih rivayetlerle bildirilmesi, mescide ziyareti ve orada namaz ve onun dışındaki hayırlı amellerin yapılmasına teşvik etmektedir. Rivayetlerin bildirdiği üzere Mescid-i Nebî’de ibadet etmek, özellikle namaz ibadetini yerine getirmek büyük önem arz etmekte ve kat kat sevabı beraberinde getirmektedir.

Namazın dışında kalan maksadlar arasında ilmî çalışma için mescidlere ve benzeri yerlere gidenlerin sevabı belirtildikten sonra hadisin son kısmında başka maksatlarla bu kutsal yerlere gidenler, başka şahıslara âit eşyaya bakıp duran kişiye benzetilmektedir. Çarşıya gidip her hangi bir alış-veriş yapmayıp sırf mağazalarda ve pazarda bulunan ticâret eşyasına bakmakla yetinen kimsenin herhangi bir kazanç sağlamadığı gibi, camilere başka amaçlarla giden kişi de bir fayda elde edemeyeceği ortaya konmaktadır. Hadis gerek Hz. Peygamber’in mescidi ve gerekse diğer mescidlerin ilim alışveriş yerleri olduğunu, din eğitimi ve öğretimi yönünden de mâbedlerden istifâde edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Kaynakça:

- » Abdürrezzâk, Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmam es-San’ânî, (211/827), *el-Musannef*, tahkik: Habibü’r-Rahman A’zamî, el-Mektebetü’l-İslâmî, 1403/1982, Beyrut.
- » Aclûnî, Ebu’l-Fida İsmail b. Muhammed, (1162/1749), *Keşfü’l-Hafa ve Müzilü’l-İlbas Amma İştehere mine’l-Ehâdîs alâ Elsineti’n-Nas*, tahkik: Ahmed Kalaş, Haleb: Mektebetü’t-Türasi’l-İslâmî, ty, Haleb.
- » Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed Şeybânî, (241/855), *el-Müsned*, el-Mektebetü’l-İslâmî, 1405/1984, Beyrut.
- » Aliyyü’l-Kârî, Ebû’l-Hasan Nureddin Ali b. Sultan Muhammed, (1014/1606), *Mirkâtü’l-Mefâtiḥ Şerhu Mişkati’l-Mesâbih*, Dâru’l-Fikr, 1412/1992, Beyrut.
- » Aynî, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd b. Ahmed b.Musa el-Hanefî, (855/1451), *Umdetü’l-Kârî Şerhi Sahihî’l-Buhârî*, Dâru’t-Tabâati’l-Âmire, t.y, y.y.
- » Azîzî, Ali b. Ahmed el-Bulâkî, (1070/1659), *es-Siracü’l-Münîr bi-Şerhi’l-Câmiî’s-Sagîr*, Matbaatü’l-Hayriyye, 1304/1886, Mısır.

⁷¹ Tevbe 9/122.

⁷² Sindî, Ebu’l-Hasan Nureddin Muhammed b. Abdu’l-Hâdî, 1138/1725 , *Hâşiyetü’s-Sindî alâ Süneni İbn Mâce*, I, 149-150, tahkik ve tahriç: Halil Me’mûn, Dâru’l-Mârife, 1416/1995, Beyrut.

⁷³ Yıldırım Suat, *Kur’an-ı Hakîm ve Açıklamalı Mealî*, s. 205, Işık Yayınları, 2002, İstanbul.

- » Bennûrî, Muhammed Yusuf, *Meârifü's-Sünen Şerhu Süneni't-Tirmizi*, el-Mektebetü'l-Bennûriyye, t.y, Pakistan.
- » Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Ali , (458/1066), *es-Sünenü'l-Kübrâ*, Dâru'l-Fikr, t.y, Beyrut.
- »*Şuabü'l-İman*, VI, 44 hadis no: 3852, I. Baskı, tahkik ve tahrîc: Abdülalî Abdülhamîd Hâsir, Mektebetü'r-Reşîd, 1423/2003, Riyad.
- » Bezzar, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdülhalik el-Basrî, (292/905), *el-Bahrü'z-Zehâr (Müsnedü'l-Bezzâr)*, tahkik: Mahfuz er-Rahman Zeynullah, 1409/1988, Beyrut.
- » Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, (256/870), *Sahihu'l-Buhârî*, Beytül'Efkârî'd-Düveliyyeti, 1419/1998, Suudi Arabistan.
- »*et-Târîhu'l-Kebîr*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1360/1941, Beyrut.
- » Bûsirî, Ebu'l-Abbas Şehabeddin Ahmed b. Ebî Bekr b. İsmail (840/1436), *İthâfû'l-Hiyereti'l-Mehere bi-Zevâ'idü'l-Mesânidi'l-Aşere*, tahkik: Heyet, Dâru'l-Vatan, I. Baskı, 1999/1420, Riyad.
- »*Misbâhu'Z-Zücâceti, fi Zevâidi İbn Mâce*, tahkik: Avd b. Ahmed eş-Şehrî, Câmîatü'l-İslâmiyye, 1424, Medine.
- » Dârekutnî, Ebu'l-Hasan Ali b. Ömer b. Ahmed, (385/995), *Sünenü'd-Dârekutnî*, tahkik: Seyyid Abdullah, Hâşim el-Yemânî el-Medenî, Dâru'l-Mehâsin, 1386/1966, y.y.
- » Dârimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. Fazl, (255/868), *Sünen-i Dârimî*, tahkik ve ta'lik: Mustafa Dîb el-Bağâ, Dâru'l-Kalem, 1412/1991, Dimeşk.
- » Deylemî, Ebû Şüca Şiyreveyh b. Şehrâdâr, *el-Firdevs bi-Me'sûri'l-Hitâb*, tahkik: Saîd b. Besyûnî Zaglul, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1406/1985, Beyrut.
- » Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. el-Müsenna el-Mevsilî, (307/919), *Müsnedü Ebî Ya'lâ el-Mevsilî*, tahkik: Hüseyin Selim Esed, I. Baskı, Dâru'l-Me'mun li't-Türas, 1407/1987, Beyrut.
- » Fâkihî, Ebû Abdullah Muhammed b. İshak b. el-Abbas, (272/885), *Ahbâru Mekke fi Kadimi'd-Dehr ve Hadisih*, tah: Abdülmelik b. Abdullah b. Dehîş, II. Baskı, Dâru'l-Hidr, 1414/1994, Beyrut.
- » Hâkim en-Nisâbü'rî, Ebû Abdullah İbnü'l-Beyyî Muhammed, *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, Da'ru'l-Ma'rife, 1411/1990, Beyrut.
- » Heysemî, Ebu'l-Hasan Nureddin Ali b. Ebî Bekr b. Süleyman, (807/1405), *Mecmâ'uz-Zevâid ve Menbâü'l-Fevâid*, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabi, 1402/1981, y.y.
- » Hindî, Alauddin Ali b. Abdülmelik b. Kadî Han Müttaki, *Kenzü'l-Ummâl fi Süneni'l-Akval ve'l-Ef'âl*, tashih: Saffet es-Saka, Müessesetü'r-Risâle, 1399/1979, Beyrut.
- » Humeydî, Ebû Bekr Abdullah b. Zübeyr b. İsa, (219/834), *el-Müsned*, tahkik, Ta'lik: Habiburrahman A'zamî, I. Baskı, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1409/1988, Beyrut.
- » İbn Balaban, Ebu'l-Hasan Alaeddin Ali b. Balaban b. Abdullah, (739/1339), *Sahîhu İbn Hibban bi Tertîbi İbn Balaban*, tahkik, tahrîc ve ta'lik, Şuayb Arnaut, II. Baskı, Müessesetü'r-Risâle, 1414/1993, Beyrut.
- » İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim, (235/849), *Kitâbü'l-Musannef fi'l-Ehâdis ve'l-Âsar*, tahkik: Muhammed Avvâme, I. Baskı, Dâru Kurtuba, 1427/2006, Beyrut.
- » İbn Hacer el-Askalânî, Ebu'l-Fazl Şehabeddin Ahmed, (852/1449), *Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, Dâru'l-Mârife, t.y, Beyrut.
- »*el-Metâlibü'l-Âliye bi-Zevâidi'l-Mesânidi's-Semâniye*, I. Baskı, Dâru'l-Âsime, tah: Sa'd b. Nâsir eş-Şesrî, 1419/1998, Riyad.
- »*Ta'cilü'l-Menfaa bi-Zevâidi Ricalî'l-Eimmeti'l-Erbaa*, tahkik: İkramullah İmdadülhak, I. Baskı, Dâru'l-Beşairi'l-İslâmiyye, 1996/1416, Beyrut.
- » İbn Hacer el-Heytemî, Ebu'l-Abbas Şehabeddin Ahmed, *Kitâbü'l-Cevherü'l-Munazzam fi Ziyâreti'l-Kabri's-Şerîfi'n-Nebevi'l-Mükerrrem*, tahkik: Muhammed Zeynühhüm ve Muhammed Azib, I. Baskı, Mektebetü Medbûlî, 2000, Kâhire.
- » İbn Hibban, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibban b. Ahmed et-Temîmî, *Kitâbü's-Sikat*, Müessesetü'l-Kütübi's-Sekâfeti, (Dâiretü'l-Maârifî'l-Osmaniyye), 1400/1980, Haydarâbad.
- » İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İmâdüddîn İsmail b. Ömer, (774/1373), *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, Mektebetü'l-Maârif, 1979, Beyrut.
- » İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebei el-Kazvîni, (273/887), *Sünenü İbn Mâce*, Dâru'l-Ma'rife, 1416/1995, Beyrut.
- » İbn Hibban, Ebû Hâtim Muhammed b. Hibban b. Ahmed Büstî, *Kitâbü'l-Mecruhîn mine'l-Muhaddisin ve'd-Duafâi ve'l-Metrukîn*, I, 301, tahkik: Mahmud İbrahim Zâyid, Dâru'l-Bâz, t.y, Mekke.